

LA REPRESA DELS ESTUDIS UNIVERSITARIS A LA CIUTAT DE LLEIDA: ELS ESTUDIS DE LLETRES I LA SEVA FACULTAT 1971-2021

MANEL LÓPEZ ESTEVE¹
Universitat de Lleida

Article lliurat el 25 d'abril de 2023. Aprovat el 16 de juliol de 2023

RESUM

El curs 1971-1972 es reprengueren els estudis universitaris de Filosofia i Lletres a la ciutat de Lleida. Aquests primers passos de la recuperació dels estudis de lletres van ser el punt d'inici d'una seqüència històrica que va transcórrer, amb tot un seguit d'avenços i retrocessos, fins a arribar a la consolidació institucional dels estudis universitaris de lletres de la seva Facultat i de la renovada Universitat de Lleida (UdL) el 1991 amb l'aprovació de la Llei de creació de la mateixa per part del Parlament de Catalunya. El present article reconstrueix la represa dels estudis universitaris de lletres a Lleida a les acaballes de la dictadura franquista, amb la transformació d'una universitat elitista en una altra de massificada, la seva consolidació al llarg de la dècada dels vuitanta en el marc d'un procés ampli de democratització formant part de la Universitat de Barcelona, primer com a divisió territorial i després pròpiament com a Facultat de Lletres, i el desplegament acadèmic i institucional a partir de la dècada dels noranta com un dels centres constitutius de la nova UdL. Juntament amb la dimensió acadèmica i institucional dels darrers cinquanta anys de la Facultat de Lletres s'analitza l'impacte social, cultural i polític de la mateixa en les dinàmiques socials del conjunt de la capital del Segrià i de les comarques de Ponent.

1. manel.lopez@udl.cat

PARAULES CLAU

Història de les universitats, franquisme, Facultat de Lletres, transició, Lleida, educació, democràcia.

The resumption of university studies in the city of Lleida: the study of Arts and its Faculty 1971-2021

ABSTRACT

In the 1971-1972 academic year, university studies of Philosophy and the Arts were resumed in the city of Lleida. These first steps in the recovery of arts studies marked the starting point of a historical sequence that took place, with progress and setbacks, until the institutional consolidation of university arts studies, of the Faculty and of the renewed University of Lleida (UdL) in 1991, when the Parliament of Catalonia passed an act for its creation. This article provides a comprehensive reconstruction of the resumption of university Arts studies in Lleida at the end of the Franco dictatorship, with the transformation of an elitist university into one for the masses, its consolidation during the nineteen-eighties within the broad process of democratization forming part of the University of Barcelona, first as a territorial division and subsequently as the Faculty of Arts itself, and the academic and institutional development in the nineties as one of the centres constituting the new UdL. The academic and institutional dimension of the last fifty years of the Faculty of Arts is analysed together with its social, cultural and political impact on the social dynamics of the capital of Segrià and the region of western Catalonia.

KEYWORDS

History of universities, Francoism, Faculty of Arts, transition, Lleida, education, democracy.

I. ELS INICIS

El 9 d'octubre de 1971 el *Diario de Lérida* publicava un comunicat amb el títol «Propuesta de creación de Secciones Delegadas en Lérida de la Universidad Autónoma de Barcelona» que signaven les autoritats locals i provincials lleidatanes i el rector de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), tot just creada el 1968.² En el comunicat es donava a conèixer la secció delegada de la Facultat de Lletres de la UAB a Lleida que iniciaria el primer cicle dels estudis de Filosofia i Lletres el curs 1971-1972 amb les assignatures de Llengua espanyola, catalana i llatina, Introducció a la filosofia, Història d'Espanya i Història general de l'art.³ Els professors i alumnes de la secció delegada tindrien la mateixa consideració que els de la UAB i per desplegar la secció era necessari un mínim de cinquanta alumnes. El nombre d'alumnes del curs 1971-1972 va ser de 262 i, d'aquesta manera, s'iniciaven a partir d'aquell curs els estudis universitaris de lletres a la capital del Segrià.

La represa dels estudis universitaris a Lleida s'havia produït el 1968 amb l'extensió de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona a l'antic Hospital de Santa Maria, seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.⁴ El 31 d'octubre de 1968 el Ministeri d'Educació i Ciència dictaria una ordre ministerial per la qual reconeixia oficialment l'Estudi General de Lleida com un centre d'estudis superiors, depenent d'una fundació conjunta de l'Ajuntament i la Diputació de Lleida i adscrit a la Universitat de Barcelona, amb un reglament interior i la direcció a cura d'un catedràtic d'aquesta universitat.⁵ Tot i que l'ordre ministerial no va aparèixer mai publicada al *Boletín Oficial del Estado*, ni tampoc es faria efectiu l'organigrama que contemplava, el restabliment dels estudis universitaris a

2. Sobre la creació i els primers anys de la Universitat Autònoma de Barcelona, vegeu Raül AGUILAR CESTERO (2007), «El despliegue de la Universidad Autónoma de Barcelona entre 1968 y 1973: de fundación franquista a motor de cambio democrático», *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija*, núm. 10, p. 13-199.

3. *Diario de Lérida*, 9 d'octubre de 1971, p. 3.

4. Una visió general sobre la represa dels estudis universitaris a Lleida a Jaume Barrull (2009). *La Universitat de Lleida, història i present*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 49-67.

5. Arxiu de la Universitat de Lleida (AUdL). Documents per a la creació de la UdL. L'Estudi General de Lleida (1968-1987). Expedient 2918 referència 1533462. He d'agrair a la directora de l'Arxiu de la Universitat de Lleida, Pepita Raventós, i a tot el seu equip les facilitats i les orientacions rebudes en la consulta dels fons documentals de l'Arxiu de la UdL.

Lleida fou possible per una coincidència d'interessos entre les autoritats locals i provincials franquistes, algunes veus de la denominada societat civil lleidatana i una dinàmica estructural que posava en un primer pla la necessitat d'adequar un sistema universitari anquilosat a les demandes econòmiques i socials de la nova conjuntura espanyola.

El desplegament dels estudis universitaris de lletres a Lleida s'inseria en un procés de transformació de la universitat franquista que donaria lloc a un creixement del nombre de centres universitaris —amb noves universitats i nous col·legis universitaris—, a la diversificació dels plans d'estudis, que trencava amb el rígid uniformisme del sistema universitari espanyol, i a la progressiva transformació d'una universitat elitista en una universitat de masses.⁶ Igualment, es produí una important renovació entre el professorat amb l'abundància dels professors no numeraris que van modificar el tradicional règim funcional docent. La Llei general educativa de 1970, impulsada pel ministre valencià Josep Lluís Villar Palasí, sense buscar superar les bases ideològiques sobre les quals descansava la dictadura, va significar una temptativa d'endegar una certa política reformista en l'àmbit educatiu.⁷ En el marc d'aquesta certa dinàmica de reforma de l'ensenyament es desplegà la secció delegada de la Facultat de Lletres de la UAB a la ciutat de Lleida l'octubre de 1971.

Un any abans, s'havia intentat endegar sense èxit la creació d'una delegació universitària per desplegar els estudis de lletres a la capital del Segrià amb la Universitat de Barcelona (UB). Les autoritats locals van realitzar diverses gestions amb el rector de la UB, l'economista Fabià Estapé, i el degà de la seva Facultat de Lletres, el prehistoriador Joan Maluquer de Motes, fins al punt que el mateix Estapé va anunciar a la premsa lleidatana que el curs 1970-1971 s'iniciarien els estudis de la llicenciatura de Filosofia i Lletres a Lleida. Igualment, més d'una trentena d'estudiants lleidatans que cursaven els estudis de Filosofia i Lletres a Barcelona van dur a terme una campanya pública per demanar la implantació

6. Un exhaustiu balanç sobre la historiografia entorn de les universitats durant el franquisme es pot veure a S. GONZÁLEZ GÓMEZ (2015), «Historia de la universidad en España durante el franquismo: análisis bibliográfico», *Educació i Història: Revista d'Història de l'Educació*, núm. 26, p. 187-212.

7. Una bona visió de conjunt sobre el sistema universitari espanyol sota la dictadura franquista es pot veure a Miguel Ángel RUIZ CARNICER (2005), «Spanish universities under Franco», a JOHN CONNELLY (2005), *Universities under dictatorship*, University Park Pennsylvania, Penn State University Press, 2005, p. 98-124.

dels mateixos estudis a Lleida el curs 1970-1971 amb una carta publicada a la premsa local.⁸ La demanda d'aquests estudiants va recollir diverses adhesions que es van vehicular a través de la premsa i va contribuir a reforçar un estat d'opinió favorable a la implantació dels estudis universitaris de lletres entre determinats sectors de la ciutat. El desacord a l'hora de finançar els estudis entre les corporacions locals i la Universitat de Barcelona, i les pretensions d'alguns personatges locals d'integrar-se a la docència universitària van impossibilitar l'inici dels estudis amb aquesta universitat el curs 1970-1971.⁹

Finalment, l'octubre del 1971 s'iniciarien els estudis de Filosofia i Lletres a Lleida de la mà de la Universitat Autònoma de Barcelona. Amb motiu de l'acte d'inici de curs de l'Escola Universitària de Professorat, que depenia també de la mateixa UAB, el rector i el degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, Vicent Villar Palasí i Frederic Udina, acompanyats del governador civil, José Aparicio Calvo-Rubio, van anunciar a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) l'inici dels estudis de Filosofia i Lletres aquell mateix curs. Inicialment, l'extensió de la Facultat de Lletres i els estudis de Filologia i Geografia i Història s'instal·larien, de manera provisional, a l'edifici de l'Escola de Magisteri al carrer Camp de Mart.¹⁰ S'oferien els estudis de primer cicle, tres cursos acadèmics de Filologia i Geografia i Història, i no seria fins al curs 1973-1974 que aquests cursos passarien a ser diürns.

Aquests primers passos de la recuperació dels estudis de lletres que es troben en la base de l'actual Facultat de Lletres, i de la Universitat de Lleida, són el punt d'inici d'una seqüència històrica que lluny de ser ineluctable va transcórrer amb tot un seguit d'avenços i retrocessos, i amb una bona dosi de contingència, per arribar a la consolidació institucional dels estudis universitaris de lletres i de la seva Facultat. De la mateixa manera que a primers dels anys setanta, i fins i tot el mateix 1975 un cop ja mort el dictador, no resultava possible prefigurar la nova realitat politicoinstitucional resultant de l'erosió de la dictadura, la improvisació i eventualitat dels nous estudis de lletres tampoc permetien prefigurar la

8. *Diario de Lérida*, 18 d'octubre de 1970, p. 4.

9. Arxiu Històric de la Diputació de Lleida (AHDL). Inventari B629: 10.000 «Puntuaciones en torno a filosofía y letras. 12 de septiembre de 1975». Agraïxo al professor Manel Lladonosa que m'hagi facilitat diversos textos inèdits escrits per ell mateix sobre la història de la Universitat de Lleida, que m'han resultat ben útils per reconstruir la història de la Facultat de Lletres.

10. *Diario de Lérida*, 8 d'octubre de 1970, p. 5.

seva consolidació al llarg dels anys vuitanta i, encara menys, que aquests esdevinguessin una de les branques fundacionals d'una futura Universitat de Lleida a primers dels anys noranta.

Inicialment, els estudis universitaris de lletres es van caracteritzar per una falta de previsió en les infraestructures bàsiques, per iniciar el primer curs a l'Escola de Magisteri, per disposar d'un professorat no numerari en la seva totalitat, per la manca de dotació econòmica per a la biblioteca, i per una mal dissimulada voluntat de control del professorat per part de les autoritats locals i provincials franquistes. Aquesta era la descripció que de la represa dels estudis universitaris van fer les Juntes de Facultats de Geografia i Història i Filologia en el document que van presentar al 3r Congrés Universitari Català el 1978.¹¹

En el mateix document, elaborat entre altres per Manel Lladonosa, s'assenyalava una qüestió fonamental per explicar el procés de consolidació dels estudis universitaris a Lleida: començava a existir, tant a la ciutat de Lleida com al conjunt de comarques de Ponent, un interès per tenir i ampliar l'ensenyament universitari. D'aquesta manera «[...] cada cop els ambients més inquietos comprenien que Lleida necessitava la Universitat per a estimular el desenrotllament de les seves contrades alhora que aquesta constituïa un element de dinamització cultural i humana en una àrea provinciana i amb serveis culturals escassos».¹² La creixent coincidència i complicitat entre una emergent consciència ciutadana favorable i l'actuació dels agents locals que, molt especialment a partir de les eleccions municipals de 1979, van entendre la importància de la Universitat com a element dinamitzador d'una ciutat intermèdia com Lleida, sumada a la necessitat de descentralització davant l'increment d'estudiants universitaris i la saturació d'alguna de les grans universitats, expliquen no sols el perquè de la consolidació dels estudis de lletres, sinó també del conjunt dels estudis universitaris a la capital del Ponent català.

La història dels estudis universitaris de lletres, i pròpiament de l'actual Facultat, s'ha d'inserir en el procés de transformació, democratització i modernització

11. AUdL. Expedient 2918. «La universitat en el període 1939-1976. Origen i evolució de l'extensió universitària de Lleida», a Junta de les Facultats de Geografia i Història i Filologia de l'Estudi General de Lleida, 3 d'abril de 1978 i A.D., *III Congrés Universitari català. Actes. Ponències, comunicacions, conferències*, Barcelona, Edicions 62, 1980.

12. AUdL. Expedient 2918. «La universitat en el període 1939-1976. Origen i evolució de l'extensió universitària de Lleida», a Junta de les Facultats de Geografia i Història i Filologia de l'Estudi General de Lleida, 3 d'abril de 1978.

de la ciutat de Lleida i les comarques de Ponent en els darrers cinquanta anys. El desplegament i consolidació de la Facultat de Lletres ha experimentat, per tant, els mateixos vaivens que han caracteritzat el conjunt de la societat catalana i l'existència mateixa de la Universitat com a institució. En aquest marc, del tot canviant, l'existència de la Facultat de Lletres ha resultat ser d'una enorme importància, especialment en l'àmbit social i cultural, de la mateixa manera que la creació de la Universitat de Lleida ha estat una injecció de renovació, dinamització i reactivació territorial en la història de la ciutat i les comarques de Ponent.

En aquest sentit, podem caracteritzar l'impacte i rellevància de la Facultat de Lletres en tres eixos complementaris que s'han anat combinant, amb major o menor presència, en funció de les diverses conjuntures que ha travessat la ciutat de Lleida i el conjunt de la societat catalana. El primer, i molt probablement el de major importància per a la història institucional de la UdL, és el paper fonamental de la Delegació i la Facultat de Lletres en l'impuls col·lectiu d'aconseguir una universitat pròpia a Lleida. Més enllà de l'esforç per desplegar i implantar els plans d'estudis, la recerca, els diversos departaments o les activitats científiques i acadèmiques, Lletres es va convertir des d'un primer moment en un agent central per assolir la que en aquells moments era l'encara futura Universitat de Lleida. Des de la delegació de Lletres es va impulsar el 1982 la creació del Claustre de l'Estudi General de Lleida format per estudiants, personal de gestió i professorat de l'extensió de la Facultat de Dret, de la de Medicina i de l'Escola Universitària de Formació de Professorat d'EGB, a més de la de Lletres.¹³

També des de Lletres, amb el decidit impuls de Víctor Siurana, s'organitzà la inauguració de curs conjunta de tots els centres universitaris de Lleida a la segona meitat dels anys setanta, en la qual el mateix Víctor Siurana reivindicà una estructura universitària consolidada a Lleida davant els tres rectors de les universitats catalanes existents aleshores, la UAB, la UB i la UPC.¹⁴ I més endavant, en els moments previs a la creació de la Universitat de Lleida, va ser des de Lletres des d'on més decididament s'impulsà la creació d'una taula intercentres, el març de 1991, per tal de canalitzar la participació i les propostes dels centres que havien de constituir la Universitat de Lleida i defensar el principi d'autonomia universitària.¹⁵

13. *Diario de Lérida*, 2 de juny de 1982, p. 7.

14. Manel Lladonosa, «Víctor Siurana en el record», *Nou Diari*, 28 de novembre de 1993, p. 4.

15. *Diari de Lleida*, 21 de març de 1991, p. 3.

En segon lloc, la centralitat de la Facultat de Lletres per mantenir com a element nuclear d'una societat plural, democràtica, dinàmica i crítica, el coneixement social, històric, geogràfic, filològic, literari i filosòfic. Aquesta tenacitat, a contracorrent del pensament dominant en les darreres dècades, ha convertit en molts moments la Facultat de Lletres en centre receptor i irradiador al mateix temps del dinamisme i l'activisme sociocultural, dialogant amb la ciutat, el territori i la societat, tot i que de manera recurrent s'ha demanat una major incidència de la Facultat i la Universitat en l'àmbit de l'acció cultural.¹⁶ Des de la Facultat de Lletres s'han impulsat i acompanyat un bon nombre de publicacions que anaven més enllà de l'àmbit estrictament acadèmic: la revista literària *L'Estrof* coordinada pel grup poètic La Gralla i la Dalla; l'efímera i contestatària *La Higienica*, o la publicació *Cine-Ull*, conjuntament amb altres de caràcter científic de les diverses àrees de coneixement: *Sintagma* en l'àmbit de la lingüística, la *Revista d'Arqueologia de Ponent*, *L'Ull Crític* de Filologia francesa o *Imago Temporis* d'història medieval.¹⁷ Per una altra part, tot el seguit de conferències, presentacions de llibres, seminaris, col·loquis i congressos impulsats pels departaments, grups de recerca i estudiants de la Facultat de Lletres, han fet visible no sols la capacitat de Lletres per produir coneixement, sinó també per transferir-lo i intervenir en la societat. En aquest sentit —des de les primeres conferències de Jordi Carbonell, Josep Maria Castellet i Ernest Lluch i les activitats contraculturals a primers dels anys setanta, fins a la darrera edició de la setmana de la comunicació el 2021 passant per la setmana d'homenatge a Pierre Vilar el 1984—, la Facultat de Lletres ha tingut un protagonisme indefugible en la vida i l'ambient sociocultural de Ponent, i ha exercit tot un seguit d'efectes externs positius en aquest àmbit.

En tercer i darrer lloc, d'ençà de la constitució de Lletres com a delegació el 1971, ha tingut un impacte directe i indirecte a escala territorial i social a través de les diverses promocions de llicenciats, graduats i investigadors que s'han desenvolupat professionalment en centres d'educació, arxius, museus, administracions

16. Una reflexió de fons sobre la dimensió i la funció social de la Universitat i la necessitat de connexió i diàleg amb el conjunt de la societat es pot veure a Manel LLADONOSA (2017), «Universitat en diàleg», a Jaume PONT; Àngels SANTA (2017), *Universitat i ciutat. Tot recordant Víctor Siurana (1945-1993)*, Lleida, Pagès editors, p. 75-84.

17. Sobre el paper de la Facultat de Lletres com a dinamitzadora de l'activitat cultural lleidatana, vegeu Manel LLADONOSA (1990), «Cultura i societat civil a Lleida», *Serra d'Or*, núm. 718, p. 22-26.

i empreses de gestió cultural i comunicació. L'existència de la Facultat, abans i després de la consolidació de la UdL com a universitat, va permetre pal·liar el que les Juntes de Facultats de Geografia i Història i Filologia anomenaven el 1978 «discriminació directament universitària»: la impossibilitat d'una bona part de joves de les comarques de Ponent de realitzar estudis universitaris, ja que no podien assumir els costos de traslladar-se a Barcelona.¹⁸ La consolidació dels estudis universitaris no va només fer augmentar els nivells de qualificació i formació sinó que, a més, va contribuir a fixar més joves a la ciutat de Lleida i al conjunt de les comarques de Ponent enfront del pol d'atracció de Barcelona i la seva àrea metropolitana. En el cas de la Facultat de Lletres, aquest doble efecte positiu ha anat acompanyat, a més, per l'activació d'un dinamisme cultural arreu de la geografia de Ponent en forma de centres d'estudis, entitats culturals, etc., impulsats en moltes ocasions per llicenciats i graduats de la Facultat.

2. DE LA SECCIÓ DELEGADA DE FILOSOFIA I LLETRES A LA FACULTAT DE LLETRES (1971-1987)

El curs 1971-1972 s'iniciaven els estudis universitaris de Filosofia i Lletres a la ciutat de Lleida. L'edifici de l'Escola de Magisteri a la cruïlla entre els carrers del Camp de Mart i de Sant Martí acolliria les classes del primer curs de Filologia i de Geografia i Història en el qual s'havien matriculat 262 alumnes. El primer curs de la secció delegada de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB es posà en marxa amb una bona part del professorat de l'Escola de Magisteri que s'adscriuria també a la mateixa UAB el curs 1972-1973. Sobre la base del conveni anual signat entre la UAB i el patronat de l'Estudi General de Lleida, integrat per l'Ajuntament i la Diputació, els estudis de Filosofia i Lletres es van desenvolupar com a secció delegada d'aquesta universitat fins al curs 1974-1975.¹⁹ A partir del curs 1975-76 els estudis de lletres passarien a dependre de la UB.

18. AUdL. Expedient 2918. «Universitat i marginació comarcal», Junta de les Facultats de Geografia i Història i Filologia de l'Estudi General de Lleida, 3 d'abril de 1978.

19. AHDL. «Información sobre la situación jurídica del Estudio General de Lérida en relación con el Ministerio de Educación y Ciencia y con las universidades de Barcelona», abril de 1974.

El primer curs de Filologia i Geografia i Història va comptar amb professors com el llavors jove prehistoriador José Luis Maya, el filòsof Pere Lluís Font, el professor d'història antiga i director de la secció delegada Federico Lara Peinado i el pedagog Enric Farreny. Tot i la improvisació institucional del desplegament dels estudis de lletres, en aquests primers anys es van incorporar tot un seguit de professors i professores a l'Estudi General que amb la seva labor docent i investigadora acabarien essent centrals en el desenvolupament de la Facultat en les dècades a venir.²⁰ Entre aquests hi havia l'historiador Manel Lladonosa, l'arquitecte i historiador de l'art Frederic Vilà, el lingüista Víctor Siurana, l'economista Ramon Morell i la filòloga Àngels Santa. Altres professors com ara l'escriptor Josep Vallverdú, el poeta Jordi Pàmias, Jaume Magre, la filòloga Aurora Egido, l'historiador del dret Jesús Fernández Viladrich o el filòleg Josep Murgades desenvoluparien la seva docència en els primers passos dels nous estudis de lletres i passarien després a formar part d'altres institucions.²¹

Els alumnes d'aquella delegació —262 el curs 1971-1972, 385 el 1972-1973 i el 1973-1974 i 274 el curs 1974-1975—, inicialment van ser, sobretot, persones adultes que ja havien realitzat estudis previs i que en molts casos treballaven.²² Un d'aquells estudiants del primer curs de Filosofia i Lletres ho recordaria molts anys després d'aquesta manera: «[...] eren uns cursos una mica estranys perquè la majoria érem professionals [...] les classes de filosofia començaren a les 6 de tarda durant els tres primers anys. El 90% som mestres, professionals [...]».²³ Aquells primers anys els cursos de Filosofia i Lletres es van dur a terme a l'Escola de Magisteri fins que el gener de 1974 la delegació de Lletres va passar a instal·lar-se a l'antic edifici del convent dels Dominics del Roser al carrer de Cavallers. A l'Escola de Magisteri el professorat tot just comptava amb una sala d'estudis on es reunia i on rebia alhora els estudiants, i a la Biblioteca de l'IEI hi havia una migrada secció de la delegació de Lletres.²⁴

20. AHDL. *Estudio General de Lérida. Memoria del ejercicio económico de 1974.*

21. AHDL. *Estudio General de Lérida. Plan de estudios curso 1974-75.*

22. AHDL. *Memoria del curso académico 1974-75.*

23. Carles FEIXA; Joan PALLARÈS (2001), «Els estudiants i la ciutat. Els espais i els temps dels joves universitaris», a Joan VILAGRASA (2001), *Ciutat i Universitat a Lleida*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 69.

24. Manel LLADONOSA (1995), «Notes per a una història de la recuperació de la Universitat de Lleida (1968-1992)», a Joaquim UREÑA (1995), *Homenatge a Víctor Siurana*, Lleida, Ajuntament de Lleida, p. 35-43.

Tot i que a Lleida només es podia realitzar el primer cicle dels estudis de Filosofia i Lletres, i que inicialment els estudis fossin nocturns, la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB s'implicà a desplegar el seu pla d'estudis amb garanties a la secció de Lleida; va promoure un professorat universitari especialitzat i estable a la ciutat, bandejant les pretensions del caciquisme local a l'hora de triar el professorat, i va organitzar tot un seguit d'activitats i conferències que van permetre entrar en contacte al professorat de la delegació amb el de Bellaterra i complementar alhora l'oferta reglada de la delegació lleidatana. El curs 1971-1972 impartien conferències a la delegació professors com Josep Fontana, Isidre Molas, Josep Termes o Juan Schobinger, i els cursos següent Ernest Lluch, Enric Lluch, Bernardino Graña, Maria Dolores Albiac o José-Carlos Mainer.²⁵

Les relacions entre el Patronat de l'Estudi General format per les corporacions locals i la UAB es van anar enrarint degut als desacords econòmics en el conveni anual que fixava les aportacions de cadascuna de les institucions a la secció delegada. Les desavinences econòmiques sumades al fet que la UAB no va permetre la ingerència de les autoritats lleidatanes en la gestió i el desplegament de la secció, i el dinamisme contestatari de la Facultat de Filosofia i Lletres, mal tolerat per les autoritats locals del règim, expliquen per què, en iniciar-se el curs 1975-1976, el Patronat de l'Estudi General decidí que els estudis de Filosofia i Lletres passessin a dependre de la Universitat de Barcelona.

El curs 1974-1975 estigué marcat per la vaga indefinida del professorat no numerari (PNN) que afectà de ple el funcionament de la secció delegada. Tal i com es recollia a la memòria anual de l'Estudi General, «[...] La marcha del curso ha sido menos normal ya que la influencia de los conflictos habidos en la Universidad Autónoma de Barcelona ha repercutido e influido enormemente en esta delegación de Facultad». L'alcalde i el president de la Diputació franquista, Miquel Montaña i Joan C. Sangenís respectivament, van prohibir com a presidents del Patronat «[...] todo tipo de Asambleas no amparadas por la legalidad vigente, tanto en razón de su ámbito como en función de los que las convoquen y de los asistentes, entre los que, en la celebrada últimamente hubo personas que jamás [habían estado] en el Centro y para evitar notas como la antes referida».²⁶ A més de la vaga del professorat, el protagonisme del claustre

25. AHDL. *Memoria del administrador 1973. Filosofía y Letras. Actos culturales.*

26. AHDL. Inventari B629: 10.000 «Puntualizaciones en torno a filosofía y letras. 12 de septiembre de 1975».

de professors i alumnes de la secció delegada de Lletres en el debat públic i en el desplegament dels estudis universitaris tampoc no va comptar amb el beneplàcit de les autoritats locals del tardofranquisme.

El conjunt de professorat de Filosofia i Lletres de la mà dels alumnes es dirigí en diversos moments a la societat lleidatana per socialitzar la necessitat de la consolidació dels estudis universitaris a Lleida i per intervenir en les diverses problemàtiques que els afectaven. D'aquesta manera, la necessitat d'una biblioteca ben dotada, poder realitzar els estudis complets de segon cicle, la creació d'un Patronat Econòmic Universitari que permetés ampliar la representativitat dels dos únics patrons, o la creació d'un Col·legi Universitari per tal de consolidar la Universitat a Lleida van formar part de les demandes presentades pel professorat de la Facultat durant aquests anys.²⁷

Comptat i debatut, el curs 1975-1976 els estudis de lletres passarien a dependre de la Universitat de Barcelona després de les diverses gestions de les autoritats locals. Aquest canvi tindria efectes positius per a la consolidació dels estudis de lletres i per al conjunt dels estudis universitaris a Lleida, tot i que inicialment va generar malestar i encara més incertesa sobre la seva continuïtat. La decisió del Patronat d'adscriure els estudis a la UB fou sobtada, motivada pels desacords econòmics basada en la consideració que la Central era «menos conflictiva que la Autònoma», i que resultaria més fàcil la creació d'un Col·legi universitari que consolidaria jurídicament l'Estudi General. La precipitació del canvi va provocar que el curs s'iniciés amb retard, el mes de novembre, que s'haguessin d'adaptar els plans d'estudis als de la nova Universitat, i que una part del professorat canviés i d'altres veiessin perillar la seva continuïtat.²⁸ Igualment, a nivell institucional l'organització dels estudis de lletres també es va veure modificada. Si fins al moment hi havia hagut una delegació de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB, a partir del curs 1975-1976 el pas a la UB va significar que els estudis de lletres s'adscriuïssin a dues facultats diferents, la de Geografia i Història i la de Filologia, quedant-ne pròpiament exclosa l'àrea de coneixement de Filosofia.²⁹

La nova adscripció a la UB va permetre, a partir del curs 1976-1977, cursar el segon cicle d'algunes especialitats, a l'inici només d'Història general i Geografia;

27. *Diario de Lérida*, «Carta abierta del profesorado de la Facultad de Letras del Estudio General de Lérida a todas las corporaciones y entidades de la ciudad», 20 de diciembre de 1972, p. 7.

28. AHDL. «Cuentas 1975. Sección Filosofía y Letras».

29. AHDL. «Cuentas 1975. Sección Filosofía y Letras».

disposar d'una mínima estructura departamental i administrativa i, probablement el més rellevant, configurar un equip docent i investigador que acabaria esdevenint la columna vertebral de la Facultat en les dècades de la seva consolidació. El rectorat del filòleg i lingüista Antoni Maria Badia i Margarit i el suport de professors de la mateixa UB, com ara Sebastià Serrano i Carlos Martínez Shaw, resultà decisiu en aquests anys per a la consolidació progressiva dels estudis de Lletres a Lleida. Al llarg dels darrers anys de la dècada dels setanta i primers dels anys vuitanta, els estudis de lletres s'anirien consolidant institucionalment i ampliant la plantilla de professorat, tant per als estudis de Geografia i Història com per als de Filologia. D'aquesta manera, s'incorporarien a la Facultat de Geografia i Història Emili Junyent, Prim Bertran, Arturo Pérez, Francisco López Palomeque, Joan Vilagrasa, Francesc Fité, Roberto Fernández, Alex Sánchez, Jordi Bolós, Conxita Mir, Llorenç Prats i Eulàlia Vega, i a la de Filologia Anna Caballé, Jaume Pont, Jaume Vallcorba, Pere Rovira, Joan Julià, Miquel Pueyo, Brian Worsfold i Francisco Tovar.³⁰

La dinàmica de democratització política general d'aquests anys, conjuntament amb la renovació de les corporacions locals i la voluntat renovadora de l'equip rectoral de la UB presidit per Badia i Margarit va possibilitar un salt endavant de la política universitària a Lleida. D'aquesta manera, l'adscripció a una mateixa universitat de la delegació de Dret, la de Lletres i, posteriorment, la de Medicina, va facilitar la celebració d'un claustre conjunt de l'Estudi General de Lleida, el 4 de juny de 1982; l'organització d'una Junta de Coordinació; l'elaboració d'un reglament interior; la celebració d'un nou claustre el 3 de juny de 1983, i l'elecció de Víctor Siurana com a director de l'Estudi General de Lleida el 15 de desembre de 1983.³¹ Va ser des de Lletres des d'on es va impulsar l'acord per constituir el primer claustre de l'Estudi General. Igualment, les delegacions de Geografia i Història i Filologia van unificar els seus claustres respectivament el 6 de desembre de 1984 en un claustre conjunt de la delegació de Lletres com a pas per constituir una futura Facultat de Lletres. El primer director de la delegació conjunta de Lletres seria Manel Lladonosa.³²

30. AHDL. «Cuentas 1980. Sección Filosofía y Letras. Nómina de retribuciones de personal».

31. *Libro de actas de la delegación en Lleida de la Facultad de Geografía e Historia (Univ. de Barcelona), correspondiente al período febrero 1983-noviembre 1984.*

32. Sessions de la Junta de la Facultat de Lletres (desembre 1984-juny 1987). Acta de la Junta constituent, 11 de desembre de 1984.

L'elaboració i l'aprovació dels nous estatuts de la Universitat de Barcelona el 1985 va significar la consolidació jurídica de l'Estudi General de Lleida com a divisió territorial d'aquesta, juntament amb els centres universitaris del Camp de Tarragona. El fet que les delegacions de Lleida es convertissin en la VI Divisió va tenir implicacions positives per tot el que comportava a efectes presupostaris, de gestió i de definició de la política universitària. Eren les divisions les que proposaven les titulacions, els ensenyaments i els plans d'estudis; podien intervenir en la política de professorat, i fer les propostes d'inversió o participar en la gestió de la biblioteca i els recursos informàtics.³³ En el cas de la delegació de Lletres, la seva conversió definitiva en Facultat de Filosofia i Lletres, encara com a part de la UB, es produiria el 19 de maig de 1987, quan amb l'informe favorable del Consell Interuniversitari de Catalunya s'aprovaria la seva transformació en Facultat a partir del curs acadèmic 1987-1988.³⁴

El procés de consolidació juridicoinstitucional es produiria simultàniament al desplegament i creixement dels estudis de lletres. Si inicialment només es podia cursar a Lleida el segon cicle d'Història General i Geografia, poc després, a partir de 1978, s'hi sumaria el segon cicle de Filologia Hispànica. L'any 1987, la Facultat de Lletres havia aconseguit disposar d'una àmplia oferta d'ensenyaments que englobaven les principals àrees de coneixement de Filologia, Geografia i Història: les llicenciatures de Filologia Hispànica (Llengua i Literatura), Filologia Catalana, Filologia Romànica (Francès), Filologia Anglo-Germànica (Anglès), Història General i Geografia, Història Contemporània, Geografia Humana, i els estudis de tercer cicle del departament de Filologia.³⁵ També s'havia aprovat el reglament interior de la Facultat de Lletres el 1985, es va constituir la primera Junta de la Facultat, els diversos departaments es van anar consolidant, l'elaboració i aprovació dels plans d'ordenació acadèmica va sistematitzar la dedicació del professorat, i l'aplicació de la Llei de reforma universitària (LRU), aprovada el setembre de 1983, va permetre establir una part important del professorat no numerari.³⁶

33. Universitat de Barcelona, *Estatuts de la Universitat de Barcelona*, Barcelona, Promociones Publicaciones Universitarias, 1985, p. 8.

34. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)*, núm. 849 (8-06-1987), p. 2275.

35. AUdL. «Documents per a la creació de la UdL. L'Estudi General de Lleida (1968-1987)». Filosofia i Lletres. Expedient 2918, referència 1533462.

36. Acta de la Junta de Facultat ordinària. Delegació de la Facultat de Lletres, 16 d'octubre de 1985. Una visió de conjunt sobre els canvis institucionals i legals de les universitats entre el 1975

Tan important com el desplegament dels estudis i dels departaments van resultar les actituds i les posicions dels membres de la comunitat universitària i també l'ambient i el context en què s'anava consolidant la Facultat de Lletres. Les universitats són, en paraules de Francisco Fernández Buey, el que són els seus docents i el que són els seus estudiants.³⁷ Docents, estudiants i la sociabilitat a l'edifici del Roser van configurar una atmosfera universitària que va irradiar més enllà de les parets de l'antic convent dels Dominics. El nombre d'estudiants va mantenir un creixement sostingut al llarg d'aquests anys, fonamentat en una demanda social existent i incentivat per l'ampliació de l'oferta d'estudis i la possibilitat de cursar la llicenciatura completa. Si el curs 1977-1978 hi havia poc més de 200 estudiants, una dècada després, el curs 1987-1988, la Facultat de Lletres superava la xifra del miler d'estudiants. Al costat del creixement estudiantil, la Facultat va poder comptar amb un bon nombre de docents que van conjugar la passió docent i investigadora i l'esperit analític amb el compromís civopolític i la consciència crítica. D'aquesta manera, especialment a través de l'organització i la programació d'activitats acadèmiques i culturals, la Facultat de Lletres aconseguí també projectar i dialogar a través del coneixement i el pensament crític amb el conjunt de la societat lleidatana.

En el primer número de la revista de poesia *L'Estrof* l'escriptor Josep Borrell va considerar que la Facultat de Lletres havia estat una de les poques embranzides que s'havia produït «[...] en un nivell operatiu d'una cultura "crítica" —en el sentit de la transformació de la realitat objectiva i de la readaptació al medi en base a una política de cooperació creativa [...]».³⁸ Certament, tot el seguit d'activitats organitzades des de Lletres pels diversos departaments i també pels alumnes en aquells anys van acabar per confegir una proposta de coneixement i cultura crítica adreçada al conjunt de la comunitat universitària i de la societat. Presentacions de llibres de Guillem Viladot, com ara *Memòria de Riella*, de Josep Vallverdú o una de les primeres obres de Quim Monzó; homenatges com els

---

i finals de la dècada dels noranta es pot veure a A. EMBID IRUJO (2002), «El cambio institucional de las universidades en la historia reciente (1975-1999). Autonomía y reforma universitaria», a J. J. BUSQUETA; J. PEMÁN (coord) (2002), *Las universidades de la Corona d'Aragó, ahir i avui. Estudis històrics*, Barcelona, Pòrtic, p. 537-562.

37. FRANCISCO FERNÁNDEZ BUEY (2009), *Por una universidad democrática: escritos sobre la universidad y los movimientos universitarios (1965-2009)*, Barcelona, Ediciones de Intervención Cultural, p. 292.

38. *L'Estrof*, núm. 1, 1979, p. 8.

realitzats a Manuel Sanchis Guarnier o Leandre Cristòfol; conferències d'Eulàlia Duran, Ernest Lluch, Jaime Gil de Biedma, Francesc Vallverdú, Miquel Porter Moix, Agustín García Calvo i José María Valverde; col·loquis com el de la Comemoració del centenari de Georges Duhamel, organitzat pel Departament de Francès dirigit per Àngels Santa, i l'homenatge a Pierre Vilar, amb la presència del mateix Vilar, impulsat per Roberto Fernández, en aquells moments director de l'ICE; la setmana d'estudis urbans; les excavacions arqueològiques; l'aula de música o els cicles de cinema, van nodrir una idea de la cultura, la universitat i la societat crítica, oberta i compromesa, que desbordava els límits estrictament acadèmics.³⁹

Per una altra part, la Facultat de Lletres va fer de soplug de tot un seguit d'iniciatives culturals i socials en diversos casos protagonitzades pels estudiants. Com recordava Josep Sala-Valldaura, revistes com *L'Estrof* i *Quaderns de Ponent* van començar a publicar-se sota l'empara de la Facultat.⁴⁰ El mateix succeiria amb la publicació estudiantil *La Higienica*, amb textos de Dolors Miquel, Jordi Jové i César Alegre, entre altres. El número zero de la revista, publicat el maig de 1980 amb l'ajut de la Facultat de Filologia, seria segrestat per la policia per ordre governativa, i César Alegre jutjat i condemnat per delictes d'escarni a la religió catòlica. La publicació va rebre el suport públic de diversos professors de la Facultat com Víctor Siurana, Pere Rovira i Emili Junyent, entre d'altres; del claustre conjunt de Geografia i Història i Filologia, i del moviment estudiantil, davant una persecució a la llibertat d'expressió que mostrava els límits de la democràcia devaluada que s'estava desplegant.⁴¹

La Facultat de Lletres estava inserida en el procés de desvetllament social i polític activat en els darrers anys setanta i primers vuitanta i, en conseqüència, s'entrecruava amb els corrents de la ciutat/comunitat més dinàmics i socialment compromesos. En aquell edifici del Roser del carrer Cavallers al qual s'havia traslladat la Facultat el 1974 amb «[...] las aulas en número de 8, así como 6 despachos para profesores, sala de profesores, biblioteca y secretaría [...]» s'hi van

39. *Diario de Lérida*, 1 de juny de 1983, p. 18.

40. Josep Maria SALA-VALLDAURA, «Sobre *L'Estrof* (1979-1985)», a Jaume PONT; Àngels SANTA (2017), *Universitat i ciutat. Tot recordant Víctor Siurana* (1945-1993), Lleida, Pagès editors, 2017.

41. Sobre el cas de *La Higienica*, vegeu Emili JUNYENT (2017), «El cas *La Higienica* (1980-1981): universitat, ciutat i llibertat d'expressió», a Jaume PONT; Àngels SANTA (2017), *Universitat i ciutat. Tot recordant Víctor Siurana* (1945-1993). Lleida, Pagès editors, 2017, p. 267-273.

desenvolupar tot tipus d'actes i mobilitzacions de caràcter social i polític. De primer, tot el seguit de vagues de professors i estudiants que van marcar la vida de l'Estudi General fins a la meitat dels anys vuitanta. Especialment, el professorat no numerari (PNN) va protagonitzar diverses mobilitzacions per tal de millorar les seves condicions laborals: la vaga indefinida del curs 1974-1975, la vaga de maig de 1983 contra la política de professorat que havia d'incloure la LRU, la vaga de cinc dies del febrer de 1985, i encara una darrera vaga el 1987. Però també els estudiants van tenir un paper de minoria activa amb diverses tancades,⁴² com ara la realitzada en contra del projecte de Llei d'autonomia universitària de la UCD el 1980; accions de solidaritat, com amb la vaga dels treballadors de l'auto-pista i l'empresa Cubiertas y Tejados, assemblees, actes i mobilitzacions de caràcter divers, com la protagonitzada davant del cas de *La Higiénica* o les protestes pel trasllat de la Biblioteca al nou edifici del Seminari.⁴³

Al llarg d'aquests anys, El Roser i especialment la Facultat de Lletres actuen com un espai que acollia i acompanyava l'ebullició social i política de dins i fora la Universitat. Des d'instal·lacions artístiques contra la repressió i la tortura, com la realitzada per la Comissió de Cultura de la Facultat el 1975, fins a actes de tota mena que van incloure exposicions sobre la Unitat Popular xilena, actes per la pau i de solidaritat amb la Nicaragua sandinista, xerrades com la realitzada per Jordi Petit del Front d'Alliberament Gai de Catalunya (FAGC), homenatges a Enrique Tierno Galván, i actes contra la LOAPA van omplir les aules i els espais del Roser i la Facultat fins ben entrats els anys vuitanta.⁴⁴ Fins i tot, algunes organitzacions polítiques, com ara el Partit del Treball d'Espanya (PTE), van tenir en l'immediat postfranquisme alguns dels seus nuclis més actius a la Facultat de Lletres.⁴⁵

42. *Diario de Lérida*, 29 de gener de 1980, p. 4, 25 de gener de 1985, p. 1, 13 de març de 1987, p. 5.

43. Carles FEIXA; Joan PALLARÈS (2001), «Els estudiants i la ciutat. Els espais i els temps dels joves universitaris», a Joan VILAGRASA (2001), *Ciutat i Universitat a Lleida*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 67-71.

44. Frederic VILÀ (2017), «Les lliçons no reglades d'un catedràtic de lingüística», a Jaume PONT; Àngels SANTA (2017), *Universitat i ciutat. Tot recordant Víctor Siurana (1945-1993)*, Lleida, Pagès editors, p. 59-60; *Diario de Lérida*, 11 de març de 1985, p. 5.

45. Antonieta JARNE (1998), *Estratègies de contestació a la Lleida franquista*, tesi doctoral, Servei de publicacions de la UdL, p. 210 i Antonieta L (1998), *L'oposició al franquisme a Lleida*, Lleida, Pagès editors.

El curs 1986-1987, la Facultat de Lletres abandonaria l'edifici del Roser per instal·lar-se a l'edifici de l'antic seminari conciliar de Lleida. Tant per a la Facultat com per al conjunt de la futura Universitat, el canvi d'ubicació revestí una gran significació en el terreny simbòlic: els estudis universitaris passaven a ocupar un espai central de la ciutat i a donar un nou significat a un edifici.⁴⁶ L'augment progressiu d'estudiants a la ciutat, la saturació del Roser i el reforçament de l'autonomia dels estudis universitaris a Lleida van portar els agents públics locals a plantejar-se la necessitat de buscar un nou edifici per allotjar de manera digna els estudis universitaris a la ciutat.

Tal com ha explicat Carme Bellet, a mitjan anys vuitanta fou quan es produí una complicitat explícita i una estratègia compartida entre els agents locals i la comunitat universitària per consolidar els estudis universitaris a la ciutat.⁴⁷ En aquest marc cal situar la compra de l'antic seminari al bisbat per part de l'Ajuntament el 1981, i la cessió a la Universitat de Barcelona per tal d'instal·lar-hi, després de la primera actuació de 1985, els estudis de lletres i també els de dret i els d'informàtica. Les bones relacions existents en aquell període entre els dirigents del govern municipal i els de l'Estudi General van facilitar aquest procés. D'aquesta manera, el 1987 juntament amb el canvi d'ubicació es produïa també la creació de la Facultat de Lletres i l'inici d'un nou cicle caracteritzat pel relleu en la direcció dels estudis de Lletres i per la creació de la nova Universitat de Lleida.⁴⁸

3. LA FACULTAT DE LLETRES EN LA CREACIÓ DE LA UNIVERSITAT DE LLEIDA

El 8 de juny de 1987 el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* publicava el decret de creació a Lleida de la Facultat de Filosofia i Lletres integrada a la Universitat de Barcelona.⁴⁹ Un any després, Manel Lladonosa, que havia estat

46. Sobre la història de l'antic seminari conciliar de Lleida i el trasllat allà de la Universitat, vegeu Frederic VILÀ (2005), *Primera pedra de la Universitat de Lleida: construcció original i remodelació del seminari*, Lleida, Universitat de Lleida.

47. Carme BELLET (2011), «La inserción de la universidad en la estructura y forma urbana. El caso de la Universitat de Lleida», *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, vol. XV, núm. 381.

48. Carme BELLET; Joan VILAGRASA. «L'encaix urbanístic entre universitat i ciutat», a Joan VILAGRASA (2001), *Ciutat i Universitat a Lleida*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 139-171.

49. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 849, 8/06/1987, p. 2275.

degà de l'encara delegació de Lletres des de finals de 1984, feia balanç del camí recorregut en el moment en què el seu mandat arribava a la fi. Lladonosa remarca com els darrers tres anys havien resultat centrals per al desplegament dels estudis de lletres: s'havia passat de delegació a Facultat; s'havia produït un creixement quantitatiu i qualitatiu de professors; s'havien creat i consolidat nous ensenyaments; s'havien potenciat els departaments, i s'havia produït el trasllat a l'edifici de l'antic seminari.⁵⁰ Per una altra part, hi havia tot un seguit de reptes centrals que la Facultat havia d'afrontar: l'elaboració dels nous plans d'estudis de les titulacions; un major nivell de coordinació entre departaments, Facultat i consells d'estudis; acompanyar les diverses iniciatives culturals nascudes a la Universitat, i establir relacions amb els agents culturals, socials i econòmics de la ciutat i de les comarques per tal de «col·locar la Universitat en el centre de la vida lleidatana».⁵¹

Els principals esforços de la Facultat en els anys a venir es concentrarien en l'elaboració dels plans d'estudis; en el desenvolupament de les directrius de cada titulació, i en l'aprovació i el desplegament d'aquestes. La nova legislació universitària, que s'aniria aprovant des del 1987 fins al 1990, obligaria a l'elaboració d'un nou pla d'estudis de la Facultat i a la reelaboració de cadascuna de les titulacions. El nou pla d'estudis seria aprovat en la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres el 18 de febrer de 1992.⁵² D'aquesta manera, el curs 1993-1994, d'acord amb les directrius dels nous plans d'estudis, es va ampliar a set titulacions: Filologia Anglesa, Filologia Catalana, Filologia Francesa, Filologia Hispànica, Història, Història de l'Art i Geografia, mantenint les dues titulacions que corresponien als plans d'Estudis Antics, Filologia i Geografia i Història.⁵³

Aquesta renovació dels nous ensenyaments engegada al llarg dels cursos 1991-1992 i 1992-1993 anà acompanyada d'una renovació en la direcció de la Facultat iniciada el 1988. El geògraf Joan Vilagrasa fou escollit nou degà de la Facultat de Lletres el desembre del 1988 prenent el relleu de Manel Lladonosa.⁵⁴ En aquests anys, la Facultat hauria d'afrontar reptes importants pel que fa

50. Acta de Junta Ordinària de la Facultat de Lletres, 23 de novembre de 1988.

51. Manel LLADONOSA (1988), *La Facultat de Filosofia i Lletres davant una nova etapa*, Lleida.

52. Acta de Junta Extraordinària de la Facultat de Lletres, 18 de febrer de 1992.

53. *Guia Acadèmica de la Facultat de Lletres*, curs 1994-95 (1994), Facultat de Lletres, Lleida, p. 15.

54. Acta de la Junta constituent de la Facultat de Lletres, 15 de desembre de 1988.

al seu renaix tant en unes noves coordenades polítiques, socials i econòmiques poc favorables a l'impuls i el reconeixement dels estudis de lletres i ciències socials com en la nova estructura universitària de Lleida i la futura Universitat de Lleida.

D'aquesta manera, el nou deganat de la Facultat va haver de reaccionar davant «les expectatives desmoralitzadores de desocupació dels nostres llicenciats» i la tendència a la disminució d'alumnes matriculats. Al mateix temps, resultava necessari pensar en l'oferta dels nous estudis de postgrau; impulsar la informatització entre alumnat i professorat, i mantenir l'activitat de suport a les publicacions i els esdeveniments acadèmics i culturals.⁵⁵ Ara bé, junt amb la necessitat d'adaptar les titulacions i els plans d'estudis a la nova legislació, la qüestió de la funció i la posició de la Facultat i els seus òrgans de govern en el procés de constitució de la nova Universitat de Lleida acabaria esdevenint la qüestió central per al desenvolupament de la Facultat.

El març de 1990 el degà de la Facultat de Lletres escrigué al director de l'Estudi General, Víctor Siurana, per transmetre-li les consideracions que en la darrera Junta de Facultat s'havien manifestat sobre la futura creació de la Universitat de Lleida en el termini aproximat de quatre anys. La Junta de Facultat demanava un debat transparent i documentat; fixar els terminis i els objectius clars en el camí cap a la futura Universitat; salvaguardar uns ensenyaments eficients i competitius per sobre dels interessos polítics, i tenir com a brúixola un model de docència i de recerca de qualitat lligat estretament als interessos de les terres de Lleida i a l'univers científic i humanista.⁵⁶

La qüestió dels estudis universitaris de lletres en el marc de la reconfiguració del mapa universitari de Catalunya i del procés de constitució de la nova Universitat de Lleida es convertiria en el repte més important a afrontar per la Facultat entre el 1991 i l'elecció del primer rector de la nova Universitat el maig de 1993. El març de 1991 Roberto Fernández va ser escollit nou degà de la Facultat de Lletres en substitució de Joan Vilagrasa, que havia presentat la dimissió per motius de salut. El programa d'actuació del nou degà fixava tot un seguit d'eixos entre els quals hi havia, en primer lloc, la incorporació de la Facultat de Lletres a la futura Universitat de Lleida. En aquest eix, l'acció del

55. Acta de la Junta constituent de la Facultat de Lletres, 15 de desembre de 1988. Annex 2, 1 de desembre de 1988.

56. Acta de la Junta ordinària de la Facultat de Lletres, 31 de maig de 1990. Carta dirigida al president de l'Estudi General, 22 de març de 1990.

deganat s'encaminaria a vehicular democràticament en el si de la Facultat tota la discussió sobre la creació de la futura UdL; a defensar els interessos i la funció de la Facultat de Lletres en la nova Universitat; a participar activament en els òrgans col·lectius de decisió de la comunitat interuniversitària, especialment la Taula Intercentres i la Comissió Gestora, i a vetllar pels espais físics i els recursos atorgats a la Facultat en la nova Universitat.⁵⁷

El 12 de desembre de 1991, el Parlament de Catalunya va aprovar la llei de creació de la Universitat de Lleida. D'aquesta manera s'assolia una de les fites que una bona part de la comunitat universitària lleidatana havia perseguit des del primer moment de la represa dels estudis universitaris. La llei de creació de la UdL fixava l'estructura de la nova Universitat amb els seus set centres, entre els quals hi havia la Facultat de Lletres, i la creació d'una Comissió Gestora que assumiria les funcions de govern necessàries.⁵⁸ Com a president de la Comissió Gestora, amb rang de rector, fou nomenat Víctor Siurana, en aquell moment president de l'Estudi General i amb anterioritat director dels estudis universitaris de lletres. Prèviament a la Comissió Gestora, la mateixa Generalitat va crear l'Oficina per a la promoció de la Universitat de Lleida amb l'encàrrec de realitzar l'estudi i la preparació dels mitjans de tot ordre per endegar la nova Universitat.⁵⁹ Per la seva part, l'Estudi General de Lleida, del qual formava part la Facultat de Lletres, va crear el Gabinet Tècnic de Planificació Universitària com a òrgan de la comunitat universitària per avaluar i proposar tot aquell seguit d'aspectes necessaris per a la creació de la nova Universitat de Lleida. Com a director del Gabinet Tècnic seria nomenat Manel Lladonosa, degà de la Facultat de Lletres fins al 1988.

La creació de la Universitat de Lleida el 1991 va ser el punt d'arribada, del tot reeixit, de l'esforç i la dedicació persistent dels universitaris lleidatans d'ençà de finals dels anys seixanta, i de la complicitat i el suport d'unes institucions locals, Paeria i Diputació, que havien iniciat la seva democratització al llarg de la dècada dels vuitanta. El procés de creació de la nova Universitat no va estar exempt, però, de desacords i dificultats entre els projectes i pretensions

57. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Filosofia i Lletres, 18 de març de 1991.

58. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), núm. 1541, 15-01-1992, p. 204-205.

59. Josep MORENO GENÉ (2006), *La creació de la Universitat de Lleida 1991-1992. Aspectes juridicolaborals*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 29.

del govern de la Generalitat, per una banda, i les expectatives i propostes del conjunt de la comunitat universitària de Lleida i, especialment, d'aquella que formava part de l'Estudi General, per una altra. En el procés de constitució de la UdL, abans i després de l'aprovació de la llei de creació d'aquesta, les aportacions i propostes de la Facultat de Lletres van adquirir una creixent centralitat en el debat sobre què havia de ser la nova universitat. La capacitat de combinar la negociació amb la mobilització, i d'aglutinar i dinamitzar les demandes per un model d'Universitat amb un clar protagonisme de la comunitat universitària i la societat lleidatana, van atorgar a la Facultat un paper i un protagonisme públic ben rellevant en el debat sobre la creació de la Universitat. No debades, fou des de la Facultat des d'on es feu palesa la posició més decidida i inequívoca per a la seva creació a Lleida d'entre el conjunt de centres universitaris implicats en el procés.

Els primers projectes fets públics per la Conselleria d'Ensenyament sobre la creació de les noves universitats territorials preveïen l'eliminació de set titulacions de la Facultat de Lletres per a la nova Universitat de Lleida.⁶⁰ Des de la Facultat de Lletres, en aquells moments encapçalada pel degà Roberto Fernández, s'analitzà que hi havia una tensió de fons clau entre el projecte de memòria elaborat pel govern de la Generalitat i les necessitats i demandes de la comunitat universitària, les institucions i la societat civil lleidatanes. En el nou mapa universitari català endegat per la Conselleria d'Ensenyament, la Universitat de Lleida estava destinada preferentment a convertir-se en una universitat tècnica, com la resta de les altres mal anomenades «universitats comarcals», centrada en l'enginyeria agrària. En aquest model d'universitat, les titulacions i les àrees de coneixement de la Facultat de Lletres resultaven prescindibles tot argumentant la seva baixa demanda i la necessitat de racionalització, centralitzant-les a les universitats de Barcelona. Manel Lladonosa, en aquell moment director del Gabinet Tècnic de l'Estudi General, fou ben clar en sintetitzar el projecte i la proposta de la Conselleria: «El motiu d'aquesta actitud de la Generalitat és que creu que qui paga mana i, a més, veu la futura Universitat de Lleida com un centre de temes agraris».⁶¹

Des de la Facultat de Lletres s'anà definint una posició que, alhora que defensava la importància de mantenir les titulacions pròpies en la nova universitat, plantejava la necessitat d'un model d'universitat que combinés els

60. *La Vanguardia*, 19 de febrer de 1991, p. 21.

61. *Diari de Lleida*, 11 de juny de 1991, p. 6.

ensenyaments generals amb els específics; que contemplés la funció social dels estudis universitaris i no exclusivament el criteri variable de la demanda, i que, partint dels interessos i la participació de la comunitat universitària i la societat de Ponent, s'inserís en el nou marc del sistema universitari català que s'estava creant. D'aquesta manera, els Consells d'Estudis de Geografia, Història i Filologia van fer una crida a la comunitat universitària, a la societat lleidatana i a les seves institucions per defensar la consolidació dels estudis de Lletres, el seu valor social i cultural per a les comarques de Ponent i la necessitat d'una participació de les mateixes en el procés de creació de la nova Universitat de Lleida.⁶²

El protagonisme de la Facultat de Lletres s'evidencià en l'impuls de la coordinadora d'estudiants i professors de l'Estudi General que convocà, amb la Crida per la Universitat de Lleida, una massiva manifestació el 13 de març de 1991. La Crida per la Universitat de Lleida recollí l'adhesió de gairebé la totalitat d'institucions, entitats, partits polítics, sindicats, entre altres, de la ciutat, per la seva aposta decidida per una UdL modernitzadora, polivalent i autònoma, amb una clara vocació de servei públic i funció social, i amb la intervenció activa en la seva constitució definitiva del conjunt de la comunitat universitària lleidatana.⁶³ Precisament, la minsa voluntat de diàleg de la Conselleria amb la comunitat universitària de Lleida en l'elaboració de la memòria per a la creació de la nova universitat i la ingerència de la mateixa en tot un seguit d'atribucions pròpies de l'autonomia universitària, havien generat un malestar important entre el conjunt de membres de la Facultat de Lletres i de l'Estudi General. La Crida, les diverses mobilitzacions i la massiva manifestació del 13 de març van servir, en paraules de Roberto Fernández, degà i portaveu de la coordinadora de l'Estudi General, per activar un mètode de treball centrat en el diàleg; aconseguir el suport i la conscienciació de la societat sobre la importància de la futura Universitat de Lleida, i posar en un primer pla el dret a participar en el procés de la seva constitució.⁶⁴

La Facultat de Lletres tindria un paper central en la constitució i dinamització de la Mesa intercentres universitaris de Lleida que pretenia dotar d'una veu pròpia el conjunt de centres universitaris de la ciutat en la constitució de la nova

62. *Diari de Lleida*, «Declaració dels consells d'estudis de Lletres», 28 de febrer de 1991, p. 39.

63. AHDL. «Crida per la Universitat de Lleida». Expedient 530, referència 11.240.

64. *Diari de Lleida*, 15 de març de 1991, p. 5.

universitat. La Facultat va presentar 10 de les 18 esmenes que la Mesa intercentres va fer a la memòria de creació de la Universitat de Lleida elaborada per la Generalitat. Igualment, els caps de departament, caps d'estudis, coordinadors de secció i representants estudiantils van elaborar, a instàncies del deganat, una proposta dirigida al Gabinet de planificació per tal d'elaborar un document alternatiu en la memòria i el procés de constitució de la nova Universitat de Lleida.⁶⁵

En aquest document es feia una clara defensa de l'autonomia universitària en el procés de constitució de la futura UdL i es plantejaven dues qüestions de base que havien de ser l'eix central per constituir la futura institució universitària. En primer lloc, la importància de la funció social de la universitat com a institució pública, és a dir, crear un alt nivell científic; dotar la societat de bons professionals, i combinar el caràcter eminentment universal amb les necessitats locals sense cap mena de contradicció. En segon lloc, combinar la producció de coneixement de caràcter general científicament competitiu amb el desenvolupament científicotecnològic de les comarques de Ponent, que havia de contribuir al reequilibri territorial de Catalunya. Com a conclusió de les dues qüestions anteriors, es plantejava el necessari equilibri entre ciències socials i ciències experimentals, entre humanitats i tecnologia, com a eix definitori de la nova universitat. Per una altra part, la Facultat es ratificava en la demanda de les llicenciatures de Llengua i Literatura Catalana, Llengua i Literatura Hispànica, Llengua anglesa i Llengua Francesa, en l'àmbit de la Filologia, i de les de Geografia, Història, Història de l'Art i el segon cicle d'Antropologia.⁶⁶

La constitució de la Comissió Gestora com a màxim òrgan de govern de la Universitat fins a la constitució del claustre constituent que escolliria el primer rector de la nova UdL, va fer visible de nou la tensió de fons entre el govern de la Generalitat i la Facultat de Lletres com un dels centres constituents de la nova UdL. Tot i que Víctor Siurana fou nomenat president de la Comissió Gestora i la professora de Filologia Francesa Àngels Santa vocal d'aquesta, la no-inclusió del degà de la Facultat, Roberto Fernández, en la comissió gestora motivà una declaració de la Junta de Facultat de Filosofia i Lletres per tal de revertir la situació i possibilitar la participació de la màxima autoritat de la Facultat en

65. AUdL. «Informe de la Facultat de Filosofia i Lletres sobre la “Memòria per a la creació de la Universitat de Lleida”». Expedient 2918, referència 1533462.

66. AUdL. «Informe de la Facultat de Filosofia i Lletres sobre la “Memòria per a la creació de la Universitat de Lleida”». Expedient 2918, referència 1533462.

la gestora de la nova institució. La Junta de Facultat va manifestar la seva perplexitat davant el fet que la Conselleria d'Ensenyament, tot i haver assumit el criteri que la presència dels màxims responsables dels centres universitaris de Lleida enfortia la representativitat i capacitat de la gestora, exclogués el degà de la Facultat i també la directora de l'Escola d'Infermeria, tot i que dues vocàlies restessin vacants. La Junta de Facultat instà el mateix equip deganal a fer les gestions necessàries davant el president de la Comissió Gestora perquè el degà acabés estant-hi present com a vocal.⁶⁷

Una altra qüestió fonamental fou la negociació amb el govern de la Generalitat sobre les titulacions que s'impartirien a la Facultat de Lletres. La proposta inicial del govern era impartir cinc titulacions de dos cicles i una de segon cicle. Aquesta proposta responia a la lògica de fons que pretenia reduir la importància de les ciències socials en l'oferta docent i investigadora de la nova Universitat de Lleida. La proposta de la Facultat assumida per la Comissió Gestora fou desplegar les set titulacions previstes en el Pla d'Estudis elaborat per la Facultat. Finalment, el Consell Interuniversitari de Catalunya aprovaria el desplegament de les set titulacions proposades per la Facultat de Lletres amb alguns condicionants, i la Junta de Facultat aprovaria de manera definitiva el pla d'estudis de la Facultat el 6 de maig de 1993.⁶⁸ D'aquesta manera, el curs 1994-1995, la Facultat de Lletres continuava el seu camí amb el desplegament de les noves llicenciatures de Filologia Anglesa, Filologia Catalana, Filologia francesa, Filologia Hispànica, Geografia, Història i Història de l'Art. La Facultat havia reeixit a mantenir les titulacions previstes en el seu pla d'estudis per la seva cohesió i unitat a l'hora de defensar-les; per la complicitat amb la Comissió Gestora, i de manera especial, amb Víctor Siurana, Agnès Pardell i Àngels Santa, i pel suport de les institucions lleidatanes, tant de l'Ajuntament i la Diputació com del Consell Econòmic de la Universitat de Lleida presidit per l'advocat Simeó Miquel. Per primer cop, la Facultat de Lletres editava el curs 1994-1995 una guia acadèmica que recollia tot el seguit de nous plans d'estudis; els programes de les assignatures; els diversos serveis de la Universitat; els convenis de docència i recerca amb institucions i entitats, i el calendari acadèmic i de matrícula.⁶⁹ Durant la presentació, el degà

67. Junta extraordinària de la Facultat de Filosofia i Lletres, 5 de març de 1992.

68. Acta de la Junta de Facultat extraordinària, 6 de maig de 1993.

69. *Guia Acadèmica de la Facultat de Lletres*, curs 1994-95 (1994), Facultat de Lletres, Lleida.

de la Facultat afirmà que la Facultat de Lletres era una facultat de futur. Una facultat al servei de la societat, al servei del territori, amb un caràcter universalista i amb capacitat d'abordar els problemes més immediats de la societat en què estava inserida, en una nova Universitat de Lleida que tot just començava a caminar.⁷⁰

4. LA CONSTRUCCIÓ I IMPULS DE LA FACULTAT DE LLETRES EN ELS TRENTA ANYS DE LA NOVA UNIVERSITAT DE LLEIDA

La creació de la Universitat de Lleida fou un esdeveniment d'una enorme transcendència per a la ciutat i el conjunt de les comarques de Ponent. La construcció, consolidació i impuls de la UdL en els darrers trenta anys ha permès que aquella Universitat novella creada el 1991 hagi tingut la capacitat de posicionar-se, en el marc del sistema universitari català i espanyol, com un centre universitari amb una oferta acadèmica, docent i de recerca consolidada, amb una clara projecció territorial i orientada cap a l'excel·lència. En aquest sentit, la imbricació de la UdL entre les demandes i necessitats de la societat lleidatana i del conjunt del Ponent català, d'una banda, i la vocació universalista i crítica pròpia de la producció, transmissió i difusió del coneixement, de l'altra, és el que ha permès que la institució s'hagi constituït com un espai de formació, de dret i accés al coneixement, de desenvolupament social, econòmic i cultural, i de reequilibri territorial en unes dècades de profunds canvis i crisis estructurals successives.

La Facultat de Lletres, com un dels centres universitaris des dels quals més decididament es va apostar per constituir la Universitat de Lleida, fou des d'un primer moment un agent actiu i plenament particip de la consolidació de la UdL com a centre universitari de referència i com a pol qualitatiu i quantitatiu de generació de valor social a les comarques de Ponent.⁷¹ La Facultat faria els primers passos com a centre de la nova estructura de la UdL amb l'aplicació dels nous plans d'estudis que s'havien elaborat al llarg dels cursos 1991-1992

70. *Guia Acadèmica de la Facultat de Lletres*, curs 1994-95 (1994), Facultat de Lletres, Lleida, p. 9-10.

71. Sobre el valor econòmic i social de la Universitat de Lleida es pot veure l'estudi coordinat per Mercè SALA (2022), *El valor social de la Universitat de Lleida. Una anàlisi quantitativa*, Lleida, Departament d'Economia Aplicada, Universitat de Lleida.

i 1992-1993. Un cop aprovats els Estatuts de la UdL el 1995 i clos, d'aquesta manera, el període constitutiu de la nova universitat, la Facultat hauria de trobar el seu lloc amb el desplaçament de les seves titulacions, la potenciació de la recerca i la millora dels seus equipaments en el nou projecte comú de la UdL que aplegava tradicions universitàries amb genealogies diverses.

Aquest nou cicle anà acompanyat del relleu al capdavant de la Facultat de Lletres. El març de 1995 seria escollida Àngels Santa com a nova degana que substituïa el professor Roberto Fernández.⁷² L'equip deganal va incorporar nou professorat que s'havia anat integrant a la Facultat des de finals dels vuitanta i primers noranta, com ara María José Vilalta, Imma Lorés, Sandro Machetti i Xavier Macià, i va tenir entre les prioritats del seu programa posar en marxa una Comissió d'Estudis paritària, per coordinar globalment els estudis de primer i segon cicle; consolidar les titulacions de la Facultat seguint el procés endegat per l'anterior deganat; potenciar l'activitat internacional per mitjà de convenis de cooperació amb altres universitats, europees i americanes especialment, i reforçar la vinculació entre Facultat i societat a través de la participació en les activitats culturals i la difusió pública de la recerca.⁷³

La dècada dels noranta, però, es caracteritzà per ser una conjuntura especialment difícil per a la consolidació i el desplaçament dels estudis de lletres i ciències socials. Passada la il·lusió i efervescència dels primers moments després de la creació de la UdL, sobre les titulacions de la Facultat de Lletres i les seves àrees de coneixement va recaure la sospita habitual que eren unes titulacions improductives que no s'adaptaven a les prioritats fixades per la lògica del mercat. Certament, s'havia imposat una caracterització de la Universitat, i en conseqüència unes polítiques universitàries, que menyspreava la importància i el valor del coneixement i la formació en si mateixos si aquests no se subordinaven a l'exigència de l'obtenció de beneficis. En la lògica de les polítiques universitàries de tall neoliberal aplicades arreu d'Europa i també a Catalunya i a Espanya, el coneixement i la formació de les lletres i les ciències socials no es consideraven bàsics per a la creació de riquesa social perquè no possibilitaven l'apropiació privada i immediata dels rèdits que, indubtablement, produïen.⁷⁴ Per una altra part, des de finals dels anys vuitanta

72. Acta de la Junta de Facultat extraordinària del 8 de març de 1995.

73. *Avantprojecte de programa del Deganat de la Facultat de Lletres*, març de 1995, Lleida.

74. Una bona anàlisi sobre la implementació i l'impacte de les polítiques neoliberals en l'àmbit universitari a Montserrat GALCERÁN (2013), «Entre la academia y el mercado. Las

s'anà imposant a escala global la consideració d'un desprestigi creixent del coneixement social i les ciències socials, que acabaria impactant negativament en el conjunt dels estudis universitaris de lletres i ciències socials. Si durant els anys seixanta i setanta del segle xx, els estudis socials i humanístics havien gaudit, juntament amb les diverses disciplines de les ciències socials, d'un notable prestigi, centralitat i reconeixement, a partir de finals dels anys vuitanta, i especialment els anys noranta, passarien a quedar relegats davant les noves tecnologies de la informació i la comunicació, els nous valors culturals i ideològics del capitalisme globalitzat i el denominat pensament únic.

Ni el conjunt del sistema universitari català ni la Universitat de Lleida restarien al marge de l'impacte de les dinàmiques anteriors. En aquest context, el Comissionat d'Universitats de la Generalitat plantejaria la necessitat de la reconversió dels estudis de lletres amb diverses propostes que implicaven, entre altres, la fusió de les titulacions de Filologia amb les diplomatures de mestre de llengua estrangera o la creació d'un tronc comú de primer cicle per a totes les titulacions. Més que no pas cercar la sostenibilitat econòmica de les titulacions de lletres, des del Comissionat d'Universitats es va pretendre, tal com es recollia al contracte-programa de 1997 amb la UdL, una reconversió dels estudis de lletres en la qual els criteris de la demanda, l'optimització de recursos docents i materials, i les necessitats i exigències, del tot canviants, de les empreses en el mercat laboral, eren els únics criteris a tenir en compte.⁷⁵ Com a conseqüència, tot i l'esforç realitzat des de la Facultat per reformar els plans d'estudis en el sentit d'enfortir les interconnexions entre les diverses titulacions i oferir tot un seguit d'assignatures comunes,⁷⁶ tant a primer com a segon cicle, s'acabaria produint la desprogramació de Filologia francesa per decisió del Comissionat d'Universitats.

La decisió del Comissionat d'Universitats de suprimir la titulació de Filologia francesa per al curs 2001-2002 va tenir com a conseqüència la dimissió de la degana de la Facultat, Àngels Santa, i del seu equip com a mostra de rebuig. La supressió de Filologia francesa adduint la manca d'alumnes, generà un malestar

---

universidades en el contexto del capitalismo basado en el conocimiento», *Athenea Digital*, 13(1), p. 155-167, i Montserrat GALCERÁN (2010), «La mercantilización de la universidad», *REIFOP*, 13 (2), p. 89-106.

75. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 3 de març de 1997.

76. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 27 d'abril de 1998.

important en el conjunt de la Facultat donat que es produí en el marc del procés de reforma dels plans d'estudis aprovats per la Junta de Facultat el febrer de 1998 i durant el procés d'elaboració del pla estratègic del centre.⁷⁷ A més, es qüestionaven el principi d'autonomia universitària i les competències de la Junta de Facultat. La decisió, a més, obria les portes al Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat (DURSI) perquè, davant la caiguda d'alumnes matriculats que afectava diverses titulacions de lletres, els imposés accions futures del mateix signe. Des de la Facultat ràpidament es va proposar una proposta alternativa a la del DURSI que, finalment, permeté mantenir el curs 2001-2002 la Filologia francesa com a titulació de segon cicle.⁷⁸ Més enllà de la desprogramació de la titulació de Filologia francesa, entre la segona meitat dels anys noranta i els primers del nou segle XXI, la Facultat anà consolidant les seves titulacions i oferta docent; va acompanyar i impulsar l'activitat de recerca desplegada, especialment des dels departaments, i va reforçar la seva projecció a través de diverses iniciatives i activitats culturals. La reforma dels plans d'estudis es va acompanyar d'una oferta renovada de postgraus en la qual participaven totes les titulacions, com fou el cas del postgrau «Modernisme i fi de segle», i de l'avaluació de totes les titulacions de la Facultat per part de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya. La Facultat va acollir trobades i congressos de recerca com ara el Congrés de l'Associació Espanyola d'Estudis Anglo-americans, el IV Congrés d'Història Social, el Congrés Internacional sobre Surrealisme i Literatura o el XVII Congrés d'història de la Corona d'Aragó. Es va impulsar el nomenament del professor John Elliot com a *doctor honoris causa* per la UdL i es va participar activament dels actes commemoratius del 700 aniversari de la fundació de la Universitat de Lleida.⁷⁹

La dimissió de l'equip de deganat encapçalat per Àngels Santa va obrir el procés per a l'elecció del nou degà i, d'aquesta manera, el març de 2001 l'arqueòleg Emili Junyent seria escollit nou degà de la Facultat de Lletres en una conjuntura marcada pels canvis legislatius en les polítiques universitàries i pels

77. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 31 de gener de 2001 i 7 de febrer de 2001.

78. «Proposta alternativa a la preproposta de desprogramació de Filologia francesa». Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 7 de febrer de 2001.

79. Vegeu Antoni JOVÉ; Pilar SÁNCHEZ [coords.] (2019), *Honoris causa. Universitat de Lleida. 1993-2003*, Lleida, Universitat de Lleida, p. 85-104, i *Memòria del 700 aniversari de la Universitat de Lleida Estudi-General* (2001), Lleida, Universitat de Lleida / Fundació 700 aniversari.

primers passos de la construcció de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES) amb la declaració de Bolonya, firmada per 29 ministres d'Educació europeus el 19 de juny de 1999.⁸⁰ Seria en aquests anys quan s'elaboraria l'*Informe Universidad 2000*, més conegut com a informe Bricall; quan es posaria en marxa la nova *Ley Orgánica de Universidades* l'any 2001, i quan amb el Reial decret 1393/2007 per a l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, s'establiria la implantació dels nous ensenyaments adaptats a l'EEES.⁸¹

En aquest context de canvis profunds, la Facultat ampliaria el curs 2002-2003 el seu catàleg de titulacions amb el segon cicle de la llicenciatura en comunicació audiovisual. D'altra banda, es produiria també la reubicació dels espais de la Facultat al mateix edifici del Rectorat, un cop produït el trasllat de la Facultat de Dret i Economia, i l'elaboració i l'aprovació del pla estratègic de la Facultat amb l'assessorament de Josep Maria Bricall.⁸² Precisament, l'elaboració del pla estratègic va obrir un profund debat entorn de la reforma del catàleg de titulacions i la possibilitat de desplegar un nou títol d'humanitats. Davant el descens d'alumnes matriculats, l'any 2006 des del deganat es va posar sobre la taula la possibilitat de desplegar un títol d'humanitats que complementaria les titulacions oficials existents fins aquell moment. La proposta va acabar essent desestimada, però resultava simptomàtica de la necessitat de la Facultat de reformular i cercar noves propostes que permetessin donar un nou impuls a les titulacions i augmentar el nombre d'estudiants.

Aquells mateixos anys, la Facultat va continuar acollint un bon nombre de congressos científics, col·loquis i activitats culturals impulsats pels mateixos grups de recerca i investigadors de la Facultat. Entre aquests, el II Congrés de *Recerques* sobre enfrontaments civils, postguerres i reconstruccions, el X Col·loqui de Geografia Rural d'Espanya, la 7th International Conference of the Association

80. Acta de la Junta de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 28 de març de 2001. Sobre la trajectòria acadèmica i política d'Emili Junyent i la seva gestió al capdavant de la Facultat de Lletres, vegeu Joan LÓPEZ (2018), «Emili Junyent i Sànchez: algunes notes biogràfiques... des de la proximitat», *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 28, p. 167-196.

81. Sobre el conjunt de canvis legislatius en les polítiques universitàries en la darrera dècada del segle xx i els primers anys del segle XXI, vegeu Estela MARTÍNEZ GARRIDO (2019), *Análisis de la Universidad pública española en el siglo XXI. Una relectura de sus misiones*, tesi doctoral, Madrid, Universidad Carlos III, p. 38-110.

82. Acta de la Junta Ordinària de la Facultat, 17 de novembre de 2004. Debat sobre el pla estratègic a Acta de la Junta Extraordinària de la Facultat de Lletres, 9 de febrer de 2005.

for Language Awareness, l'acte d'Homenatge a Miquel Martí i Pol, les diverses mostres de cinema de l'Àfrica negra, i les activitats de suport a la implantació dels nous estudis de segon cicle de Comunicació Audiovisual.

D'altra banda, en uns anys d'àmplies mobilitzacions socials i d'una creixent efervescència social, tal com van ser els primers anys de la dècada dels 2000, la Facultat de Lletres es va mostrar permeable a algunes de les reivindicacions populars presents entre amplis sectors de la societat. Davant la guerra i l'ocupació d'Iraq per part dels Estats Units el març de 2003, amb el suport del Regne Unit, Espanya i Bulgària, es van produir tot un seguit de mobilitzacions massives arreu del món en contra de l'ocupació i la guerra il·legal i il·legítima. Aquestes mobilitzacions van tenir un fort impacte a la ciutat de Lleida, arreu dels Països Catalans, l'estat i Europa. A proposta del deganat de la Facultat, la junta de la Facultat de Lletres aprovà adherir-se al rotund *No a la Guerra* «[...] sorgit de la ciutadania europea i des de tots els pobles del món».⁸³ En conseqüència, la Facultat de Lletres aprovà manifestar el seu rebuig profund a la guerra perpetrada pels Estats Units contra el poble iraquí, amb la col·laboració activa i servil dels governs britànic i espanyol; la designació del president del govern d'Espanya, José María Aznar, com a persona *non grata*, i la demanda al rector de la UdL perquè, en nom de la comunitat universitària, reclamés la dimissió del president del govern espanyol.⁸⁴

A partir del 2006 s'inicià el desplegament de l'EEES a la Facultat de Lletres. El curs 2006-2007 es va implantar el sistema de crèdits ECTS a totes les assignatures de primer i segon cicle, alhora que començaven a adaptar-se el conjunt de titulacions de llicenciatura i màster a les noves disposicions que regulaven la implantació de l'EEES.⁸⁵ D'aquesta manera, l'estructura derivada del Procés de Bolonya va fixar tres nivells formatius per al conjunt dels estudis superiors, grau, màster i programa de doctorat, de 240 ECTS en 4 anys, entre 60-120 ECTS en 1 o 2 anys, i 60 ECTS en 3 o 4 anys, respectivament. El sistema de crèdits ECTS es convertí en un dels elements fonamentals de les noves titulacions, ja que funcionava com a unitat de mesura del treball de l'estudiant per assolir els objectius dels programes d'estudis.

83. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 25 de març de 2003.

84. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 25 de març de 2003.

85. Acta de la Junta de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 28 de juny de 2006.

El procés d'adaptació i de reformulació de les titulacions en el marc de l'EEES es produí al mateix temps que la renovació en la direcció del deganat de la Facultat. El professor de Geografia Francisco García seria escollit nou degà de la Facultat el 14 de febrer de 2007, tot i que el desembre del mateix any renuncià al càrrec per passar a assumir noves responsabilitats a l'Ajuntament de Lleida. El degà interí seria el també geògraf Jordi Suïls, fins que el desembre de 2007 es convocaren noves eleccions al deganat i la professora d'Història de l'Art Immaculada Lorés va ser escollida nova degana de la Facultat.⁸⁶ La renovació al capdavant de la Facultat mostrava com el professorat incorporat a finals dels anys vuitanta i primers noranta havia pres el relleu en la direcció de la Facultat a aquella primera generació que havia començat a posar les bases de la futura Facultat de Lletres.

Entre finals de 2007 i el curs 2010-2011 es produí l'adaptació de totes les titulacions de grau a l'EEES. En els estudis de màster, el curs 2007-2008 ja es van començar a impartir dues noves titulacions adaptades, el màster en Patrimoni Cultural i Desenvolupament Local i el màster en agents d'Igualtat i Oportunitats per a les dones: àmbit rural. Igualment, el curs 2008-2009 s'activarien el màster en Llengües Aplicades i el Màster en Desenvolupament i Cooperació Internacional realitzat en col·laboració amb la Facultat Latinoamericana de Ciencias Sociales (FLACSO) de l'Equador. Pel que fa a les titulacions de grau, les de Geografia i Ordenació del Territori, Història i Història de l'Art van ser tres de les quatre primeres titulacions adaptades a la UdL i de les primeres en l'àmbit de les humanitats arreu de l'estat.⁸⁷ El disseny de les noves titulacions es va fer tenint en compte les condicions en relació amb el nombre d'estudiants matriculats que exigia la Generalitat uns anys en què la baixada gradual de matrícula fou un dels reptes importants de la Facultat, tot i els esforços fets per a la captació d'estudiants amb les jornades de portes obertes, la difusió als instituts de secundària, etc.

El procés d'implementació de les noves titulacions adaptades a l'EEES resultà menys complex del que d'entrada s'esperava davant un canvi estructural

86. Acta de la Junta ordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 14 de febrer de 2007, 28 de novembre de 2007 i Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 17 de desembre de 2007.

87. *Memòria acadèmica de la Universitat de Lleida, 2007/2008* (2008), Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida i *Memòria acadèmica de la Universitat de Lleida 2008/2009* (2009), Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida.

en el procés d'ensenyar i aprendre com el que representava Bolonya. El fet d'implantar progressivament els diversos aspectes de l'EEES d'ençà del 2007, com ara la programació docent, l'avaluació o el treball de l'estudiant, va facilitar que la Facultat s'adaptés al nou marc de manera primerenca i amb relativa facilitat. D'altra banda, durant el període del deganat d'Immaculada Lorés també es va dur a terme la renovació completa de l'aulari de la Facultat de Lletres. Les aules de la Facultat, tot i algunes millores puntuals, no s'havien renovat des del 1986, quan s'havia produït el trasllat al nou edifici de l'antic seminari. El curs 2009-2010 es va poder disposar de l'aulari renovat en tot el relatiu a il·luminació, mobiliari, infraestructura informàtica, connexió a la xarxa i accessibilitat.⁸⁸

El procés d'implantació de l'EEES va coincidir amb un canvi de tendència en la matrícula de la Facultat. A partir del curs 2011-2012 es va revertir la tendència a la baixa en la matrícula d'estudiants el mateix any que la Facultat commemorava els seus quaranta anys. Des del deganat, encapçalat pel professor Joan Busqueta, que havia estat escollit el febrer de 2010, es va programar tot un seguit de conferències, exposicions i cicles de cinema, entre altres, per celebrar els quaranta anys de la Facultat.⁸⁹ Per altra part, a partir del curs 2015-2016, la Facultat va desplegar les noves titulacions de grau i màster que ja estaven actives i s'havien revalidat o bé s'iniciaven de nou. L'oferta de titulacions de grau va quedar integrada pels graus en Comunicació i Periodisme Audiovisuals, Estudis Anglesos, Filologia Catalana i Estudis Occitans, Filologia Hispànica, Geografia, Història i Història de l'Art i Gestió del Patrimoni Artístic. Als graus anteriors s'hi havia de sumar el grau interuniversitari en Història, Història de l'Art i Geografia realitzat conjuntament amb la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) de manera virtual, i que suposava una aposta, tant per part de la Facultat com pel conjunt de la UdL, per l'ensenyament no presencial. Pel que fa als estudis de màster universitari, la Facultat va oferir el màster en Llengües Aplicades, el d'Ensenyament d'Espanyol/Català per a immigrants i el d'Identitat Europea Medieval i el programa de doctorat de la Facultat en Patrimoni, Territori i Cultura va obtenir la menció d'excel·lència per part de la Secretària General de Universidades.

88. He d'agrair a la professora Immaculada Lorés i Otzet que hagi tingut l'amabilitat de fer-me arribar tot un seguit d'informacions i dades que m'han resultat molt útils per a la reconstrucció de la història de la Facultat en la primera dècada dels 2000.

89. Acta de la Junta extraordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 17 de febrer de 2010.

La Facultat va rebre també aquests anys l'impacte positiu dels programes de mobilitat internacional i de les polítiques d'internacionalització. El curs 2010-2011 fou el centre de la UdL que va rebre més alumnes del programa Erasmus, i iniciatives com el Certificat d'Estudis Hispànics, realitzat en col·laboració amb la Universitat de Tianjin, van permetre l'arribada d'estudiants xinesos a la Facultat.

Com a part de l'activitat d'investigació desplegada pels diversos grups de recerca dels departaments, la Facultat va continuar acollint i impulsant diversos congressos i col·loquis internacionals, reforçant la imbricació entre la recerca en les diverses àrees de coneixement i l'activitat docent. Entre aquests, el primer simposi Màrius Torres, els diversos congressos internacionals de l'Institut de Recerca en Identitats i Societat, el XXX Congrés internacional de l'Associació Espanyola de Lingüística Aplicada (AESLA) o el Congrés internacional en homenatge a Víctor Siurana celebrat entre el 26 i el 28 de novembre de 2015.

El febrer de 2016 fou escollida nova degana de la Facultat la professora de Filologia Francesa Carme Figuerola, que seria reelegida, novament, el desembre de 2018. Recollint bona part dels esforços, apostes i coneixements dels anteriors equips de deganat, Figuerola es va fixar com a prioritats augmentar la visibilització i projecció de la Facultat, potenciar les dobles titulacions, impulsar els vincles amb l'alumnat de secundària i continuar treballant per oferir una bona oferta docent.⁹⁰ Aquests darrers anys, des de la Facultat de Lletres s'han desplegat les dobles titulacions de grau en Llengües Aplicades i Traducció, Filologia Catalana i Estudis Occitans, Estudis Anglesos i Filologia Hispànica, i el màster interuniversitari en Gestió d'Àrees de Muntanya. Al mateix temps, es van reforçar especialment els vincles amb l'ensenyament secundari a través d'iniciatives com el dictat plurilingüe, les sessions de teatre en anglès per a alumnes de secundària, l'impuls del BatxiBac i les diverses jornades de portes obertes.

Igualment, els col·loquis i congressos científics han continuat estant en el centre de la vida de la Facultat: des del II Congrés Internacional de joves investigadors en llengua i literatura catalanes fins al XIIè Simposi Internacional sobre Plutarc, passant per l'acte d'inauguració de la Societat Catalana de Comunicació el curs 2016-2017. Per altra part, la Facultat de Lletres va continuar mostrant-se permeable i va posicionar-se sobre algunes de les principals

90. Acta de la Junta de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 3 de febrer de 2016.

qüestions i conflictes polítics i institucionals que van afectar la ciutat de Lleida i el conjunt de la societat catalana. D'aquesta manera, la Junta de Facultat s'adherí al manifest en defensa de la unitat de les col·leccions del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) i el Museu de Lleida, impulsat per la Plataforma d'Entitats Culturals de Lleida, que s'oposava a l'execució de la sentència judicial que obligava a traslladar a l'Aragó tot un seguit d'obres procedents del monestir de Sixena que formaven part del Museu de Lleida i del MNAC.⁹¹ Per contra, davant la proposta presentada al consell de govern de la UdL del mes de juny de 2017 per tal que la UdL s'adherís al Manifest pel Pacte Nacional pel Referèndum, la degana de la Facultat optà per no votar donat que no s'havia realitzat prèviament el debat en la Junta de Facultat.

Els cursos 2019-2020 i 2021-2022, la Facultat de Lletres i el conjunt de la Universitat de Lleida i del sistema universitari català han hagut d'afrontar i adaptar-se acceleradament a les noves realitats complexes derivades de la pandèmia de la covid-19, des de la implantació de la docència *online*, la combinació d'aquesta amb la presencialitat, la innovació docent i la gestió dels temors i incerteses del conjunt de la comunitat universitària i la societat. L'impacte de la covid-19 ha estat dramàtic per al conjunt de la humanitat i ha tornat a posar en un primer pla, com en les altres grans pandèmies del segle xx, la centralitat del condicionants socials per explicar el perquè de l'accelerada propagació i els efectes del virus sobre la societat. Al mateix temps, hom ha pogut constatar que les conseqüències humanes, socials i polítiques de la pandèmia només es poden afrontar de manera reeixida amb un sòlid coneixement social, històric, geogràfic, cultural i lingüístic.

5. CONCLUSIONS

La història d'aquests cinquanta anys de la Facultat de Lletres ha estat la història d'una comunitat d'universitaris, professors, personal d'administració i estudiants, i d'una ciutat que han reeixit a fer realitat aquella màxima de «la Universitat, a Lleida». La reconstrucció de la seqüència completa, que s'inicia amb la represa dels estudis universitaris de lletres el 1971 i que arriba a l'actual

91. Acta de la Junta ordinària de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, 13/12/2017.

desplegament acadèmic i institucional de la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, permet explicar el procés d'expansió i consolidació dels estudis universitaris a la capital del Segrià al llarg dels darrers cinquanta anys, l'impacte i el valor social dels mateixos a escala territorial, la imbricació amb les necessitats i demandes de la societat lleidatana i la seva inserció en el conjunt del sistema universitari català i en la seva dinàmica d'internacionalització. Al mateix temps, però, les cinc dècades d'història dels estudis universitaris de lletres i la seva Facultat permeten constatar també les dificultats que han trobat les denominades universitats territorials del sistema universitari català per consolidar i desplegar la seva activitat acadèmica i docent i, especialment, els seus estudis de lletres i ciències socials, qüestionats permanentment per les polítiques neoliberals aplicades pels diversos governs autonòmics del Principat en matèria d'universitats.

El gran filòsof de la ciència Mario Bunge no dubtava a afirmar que la societat moderna no hauria estat possible sense les ciències naturals i l'enginyeria; però que tampoc no ho hauria estat sense l'aparició i el desplegament de les ciències socials. El mateix Bunge considerava que el coneixement social tenia l'obligació, l'exigència, d'esdevenir plenament científic per tal d'orientar l'acció social eficaç i responsable de les societats humanes.⁹² La història d'aquests cinquanta anys de la Facultat de Lletres conté un seguit d'elements centrals per al futur, la concepció de la universitat com un servei públic al servei de la majoria de la societat i l'impuls d'un pensament crític i lliure. Un seguit d'elements, fonamentats en el principi ordenador al qual es referia Mario Bunge: la necessitat d'un coneixement social, científic, com a brúixola per a la construcció de la nostra societat, que sens dubte atorguen a aquests cinquanta anys d'història la solidesa d'una llarga tradició universitària i, encara més important, la possibilitat d'imaginar un futur en què es garanteixin els drets i les llibertats de totes les persones.

92. Mario BUNGE (1999), *Social science under debate. A philosophical perspective*, Toronto, University of Toronto Press, p. XI-XII.